

TÖRTÉNÉSZEK TÖRTÉNETE

KUTATÓK HIVATÁSUKRÓL, PÁLYÁJUKRÓL, EREDMÉNYEIKRŐL

SZERKESZTETTE

CZEFERNER DÓRA
SZŐTS ZOLTÁN OSZKÁR
SZŐTS-RAJKÓ KINGA

FAKULTÁS KIADÓ – ÚJKOR ALAPÍTVÁNY

BUDAPEST, 2018

A FRANCIAORSZÁGI ANGERS MAGYAR KUTATÓJA

GÁLFFY LÁSZLÓ

Gálffy László történész, régész, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Medievalisztika Tanszék egyetemi docense, a Szegedi Tudományegyetem rendszeres óraadója, 2001 óta a franciaországi CERHIO-Angers kutatócsoport tagja. Kutatóként fő vizsgálati területe a középkori Franciaország társadalom- és régiótörténete, illetve a folyók (elsősorban a Loire- és Duna-vidékének) társadalmi.

■ *Hogyan vezetett pályája a középkorban jelentős történelmi szereppel bíró Anjou-hercegség közigazgatási és politikai központjába, Angers-ba?*

Szerintem sokakra igaz, hogy érdeklődési köreik pályájuk folyamán átalakulnak, változnak. Az elején érzelmi kérdés volt számomra, hogy mivel foglalkozzam. A középkoron túl különösen szerettem a rómaiak történetét, a kora újkort, azon belül is a 17. századi nyugat-európai abszolutizmusok és a Mediterráneum világát. Magyar és közép-európai vonatkozásban pedig volt egyfajta szentimentális, de erős kötődésem a dualizmus korához egészen az első világháborút követő összeomlásig. Tanulmányaim alatt igyekeztem végig megtartani a különböző korszakok iránti nyitottságomat. Történelem-francia, majd a régészettel együtt háromszakosként nem is ment volna másként, magam előtt kellett tarta-

nom egy szélesebb horizontot. Ugyanakkor, mikor bekerültem a Szegedi Tudományegyetemre, először találkoztam a nagy nevekkal és magával a szakmával. Egy személynek különösen nagy szerepe volt abban, hogy végül a történelem szakot, majd a középkort választottam: Kristó Gyulának. A Szegedi Tudományegyetemnek (korábban: József Attila Tudományegyetem) hagyományosan jó kapcsolatai voltak Franciaországgal, bennem pedig volt egy erős egyetemes történeti érdeklődés, azon belül is francia irányba. Kezdetben próbáltam Magyarországról elindulni, de hamar rájöttem, hogy négy lépésnél tovább nem fogok eljutni, és a maradék tízezret külföldön kell megtennem. Szegeden lehetőségem nyílt, hogy kijussak Angers-ba, ahol végigjártam a teljes doktori képzést, miközben itthon is bent tudtam maradni az oktatási rendszerben. A doktori témám-nál magyar részről Kristó Gyula volt megadva témavezetőként, akihez bármikor fordulhattam segítségért, de értelemszerűen ő elsősorban a franciákra bízott. Franciaországi kutatásaimban sokat segített a Francia Intézet ösztöndíja és az, hogy francia kormányösztöndíjasként részt vehettem a Szeged és Angers közötti kétoldalú kutatási programban. A már megkezdett közös munka során vetették fel a franciák, hogy ha szeretném, akkor Angers-ban lenne egy feldolgozatlan levéltári anyag a 12. század végétől a 14. század közepéig. Ezzel korábban csak a második világháború idején foglalkoztak, akkor is csak érintőlegesen, ráadásul azóta újabb dokumentumok kerültek elő, és sok tekintetben már más szempontok szerint dolgoztunk. Ez rögtön egy olyan lehetőség volt, amit nem volt szabad kihagyni. Angers-t és tágabb értelemben véve Anjou-t érintően francia kutatók dolgoztak a 11-12. századi és a késő középkori anyagon, míg a 13. századot rám bízva, gyakorlatilag egyetlen külföldiként és egyúttal kezdő kutatóként dolgoztam ezen a korszakon.

■ *Hogyan zajlottak a külföldi kutatásai?*

Az átlag francia történészekhez képest – mondhatjuk – lemaradással indultam. Gondolok itt a francia paleográfia sajátosságaira, az ottani levéltári rendszer meg- és kiismerésére, a konkrét francia és helyi vélemény- és vitakontextusok megértésére. Ezeket meg kellett tanulnom, ebből is kifolyólag ez elég intenzív időszak volt a számomra. Angers-ban nagyon nyitottak voltak és mind a témavezetőm (Noel-Yves Tonnerre), mind az egyetemi kollégák (így például Jean-Michel Matz, Jacques-Guy Petit), vagy a városi örökségvédelmi hivatal régészei (Francois Comte, Jacques Mallet, Daniel Prigent) segítőkészen követték a munkámat. Külön kiemelném a levéltárosokat, akiknek szintén sokat köszönhetek. Rengeteget lehetett tőlük is tanulni, és emellett mindig megkaptam a kért anyagokat. Hatalmas élmény volt eredeti dokumentumokat, pergameneket napjában több tucatjával kézbe venni és ezekkel dolgozni. Nem mondom, hogy korlátlan

mennyiségben igényelhettem az okleveleket, de az 1990-es évek végén egy-két palack Tokaji exportálása után gyakorlatilag bármit lehetett kérni. Lehetőségem volt Tours-ba és Orléans-ba is átjárni, mivel a doktori iskola akkor még az ottani egyetemekkel közösen működött. A kurzusok révén eljuthattam más intézményekbe is, illetve a doktori iskolának volt egy határozott urbanisztikai és várostörténeti profilja, amelyből elképesztően jó dolgokat lehetett tanulni. Rendszeres volt, hogy egész szombatokat igénybevevő szemináriumokon vehettem részt, amelyek beszélgetései esténként tovább folytatódtak. Ezek, azt hiszem, egy életre meghatározták érdeklődésemet a társadalom- és várostörténet iránt.

■ *Tekinthetjük ezt a teljesítményt a legjelentősebbnek ön maga számára?*

Ez egy érdekes kérdés. Hirtelen a francia akadémiai rendszer jutott az eszembe, ahol a nagy akadémikusoknak van egy hosszú, zöld talárjuk és egy kardjuk az oldalukon. A kard markolatgombjára választaniuk kell valamit az életművükből, amely számukra a leginkább meghatározó. A matematikusoknak, fizikusoknak, történészeknek, íróknak és a többieknek meg kell fogalmazniuk egy markolatgombban, hogy mi az, amire a legbüszkébbek. Természetesen ettől a „tehertől” nagyon messze vagyok. Az én esetemben, talán az ellenkező oldalon, egy párbajtőr penge végén lévő találatjelző gombról lehet csak szó. Saját szempontból viszont valóban döntően meghatározó a franciaországi kutatómunkám. Ahogy említettem is, megkaptam egy olyan anyagot, aminek egyes darabjai szanaszét heverték Párizsban, Tours-ban, Angers-ban, és amelyet saját magamnak kellett összeállítanom. A munkám azóta járja a maga útját, és úgy tudom, hogy műfajához képest elég jól fogy a franciaországi könyvesboltokban. Sikerült tehát visszaadnom valamit abból, amit kaptam, nekem pedig sokat jelentett szakmai épülesemben. Fontos volt, hogy szívesen azonosultam a feladattal, ugyanis mindezt, ami ezzel járt, azt később is tovább hordja magában az ember. Értem ez alatt a városhoz, környezethez, épített és szellemi örökséghez való ragaszkodást, a szakmai és személyes kapcsolatokat és a többit. A kint töltött idő és munka a szakmai hozadékan túl emberi oldalról is nagy jelentőséggel bír, mert volt egy személyes élmény jellege a számomra. Számos máig tartó barátságot kötöttem és eközben megtanultam, hogy különösen precízen kell szervezni a kutatómunkát. Az anyag döntő része, nagysága miatt, még egy ideig a neten nem lesz elérhető. Bár már rengeteg időt lehet spórolni az online előkészítéssel, sok témában a helyi munka ma sem nélkülözhető. Ez esetben a leghétköznapiabb dolgokat is átgondoltan kell megszervezni. Nem teheti meg az ember, hogy például elmulasszon megnézni valamit, amire szüksége lehet. Előfordulhat, hogy a kutató legközelebb fél vagy másfél év múlva juthat ki újra Franciaországba.

■ *Oktatóként mennyire fontos Önnek a hallgatókkal való kapcsolata, illetve a hallgatói kezdeményezések?*

Az oktatás a kezdetektől ugyanolyan fontos volt a számomra, mint a kutatás. Lehet, hogy belejátszik ebbe a családi minta is, de valóban nagyon élvezem a közös munkákat a hallgatókkal. Az egyetemi képzési rendszerből akár a kutatás, akár a gyakorlati élet más területei felé egy olyan híd vezet, amelynek elemei az évek során maguktól is összeadódhatnak, ugyanakkor azt lehet tudatosabban egészen teherbíróra is építeni. Történész műhelyünk (Károli Történész Műhely) egy kisebb hallgatói körből alakult, amelyet én mentoráltam és teszem ezt ma is. Ez a kezdeményezés hat-hét éve működik a Károli Gáspár Református Egyetemen, és egy kicsit ezt az említett „átlépést” igyekszik könnyebbé tenni. Szeretnénk például elmélyültebb műhelymunkákat teremteni. Ez éppúgy érinti a tárgyismereti és módszertani alapokat, mint magát a szellemi légkört. Szeretnénk tehát, hogy a hallgatóknak az egyetemi órákon túl oldott, de motivált keretek között lehetőséget adjunk mikrokutatásokat végezni, átgondolni annak alapkérdéseit, módszereit. De éppúgy fontosnak tartjuk közelebb hozni a történettudomány nagyobb formátumú mestereit, iskoláit és emellett tematikus eseteknek, vitáknak, illetve beszélgetéseknek adva lehetőséget és otthont. Egyfajta közösségi gondolat is van benne, amelyen túl viszont fontosnak érzem, hogy ez egy nyitott és széles szellemi horizonttal párosuljon.

■ *Ha a magyarországi történetírást megszemélyesítenénk, Ön szerint milyen tanácsot kellene ennek az „illetőnek” megfogadnia a jövőjével kapcsolatban?*

Mindenképpen a kommunikációra helyezném a hangsúlyt, és hogy „mutassa be” a barátait is. Növelni kell azoknak a számát, akikkel kommunikálunk, és szorosabb kapcsolatban vagyunk. Ehhez mindenképpen fontos, hogyan nyilvánulunk meg külföld felé. A környező országokkal és a távolabbiakkal is meg kell lennie az egymást értő diskurzusnak. Sokszor elhangzott, hogy „amit mi idehaza csinálunk, azt láthassák ők is”, de emellett nagyon fontos lenne, hogy mások be tudják illeszteni az eredményeinket a saját kutatásaik közé, és mi pedig használjuk azt a tudást és anyagot, amit adott esetben másutt halmozunk fel, hogy ily módon reagálni is tudjunk rá. A párbeszéd és a kapcsolatok javítását emelném ki tehát. Közép-Európában mindenképp el kell magyarázni a másik félnek, hogy mit jelent számunkra a történelmi múlt, mert hosszú távon annak nem lesz sok értelme, ha nekünk és más országoknak csupán az a célunk, hogy úgymond párhuzamosan „el tudjuk adni magunkat”. Általános probléma, hogy a külföldi könyvtárakban, ha található valamilyen könyv Magyarország történetéről, akkor az a legtöbbször angol nyelvű. Magyarországon nem egyszerű meg-

értetni, hogy például Franciaországban (de mondhatnék más országot is) vagy kiadjuk franciául a kötetet, vagy senki nem fogja levenni a polcokról. Ahhoz, hogy elinduljon egy diskurzus és az eredményeink hivatkozva legyenek, nagyon fontos, hogy egymás nyelvét is beszéljük, és kedvet adjunk másoknak, hogy bajlódjanak a mi nyelvünkkel. Nem lesz egyszerű dolog, de némi haladást látok. Például az 1990-es évek óta, szegedi koordinációval készül egy francia nyelvű, hatkötetes, Magyarország történetét bemutató sorozat, amelynek a szerkesztésében magam is részt vehetek. A köteteket a rennes-i egyetemi kiadó (PUR) adja ki, amely ma Franciaországban az egyik legelismertebb és legdinamikusabb a történeti munkák terén. A munkánk hasznosságát mutatja, hogy azóta bekapcsolódtak az ELTE és a Sorbonne kutatói is. Ezekhez hasonló törekvések kellenek, de ahhoz, hogy mint barátok, fél szavakból megértsük egymást a külföldi kutatókkal, még további lépések szükségesek.

■ *Miken dolgozik jelenleg, egyúttal mik a közeli ambíciói?*

Korábban egy vízhasználatról és vízszabályozással kapcsolatos OTKA-pályázat kutatócsoportjához csatlakoztam, amelyben olyan folyammenti társadalmakat vizsgáltunk, amelyeknek a hétköznapi életét és gazdasági életét a vizek szervezték. Mintát vettem a Loire és a Duna vidékén, ezt szeretném a későbbiekben szélesíteni és tovább mélyíteni. Néhány tanulmányt be akarok fejezni és van egy korábbi, halogatott ígéretem is. Ez a doktori disszertációm kutatásait egészítené ki a 14. század közepéig. Ezen felül egy nagyobb társadalomtörténeti munkát kívánok készíteni, amely szintén Anjou érinti. Ebben tulajdonképpen Bruno Lemesle egy korábbi, Maine grófságot érintő vállalkozása inspirál. A 11-12. századra vonatkozóan szeretném elvégezni a hűbéri hálóknak és a függésrendszereknek egyfajta modellezését, egy adott forráskorpuszon, amivel már jó ideje foglalkozom. Ezek törzsét olyan adománymegerősítő dokumentumok képezik, amelyekből kirajzolódik, hogy hány lépcsőből állt és milyen fokai voltak a középkori, francia hűbéri rendszernek. Meg akarom vizsgálni, hogy a klasszikus tankegyetemen kívül (vertikális, alá-fölé rendeltség) helyben milyen egyéb, így például horizontális dimenziói voltak ennek a társadalmi berendezkedésnek. Az említett, egyházaknak adott adománylevelekben, illetve azok megerősítéseiben a pusztá adatok mögött érdekes, a javadalmazott egyháztól független relációk olvashatók ki. Ez a magyarországi és a francia szakma számára egyaránt érdekes lehet. Mindenképp olyasvalamit kívánok és érdemes készíteni, amelynek más-más módon, de mind a két fél (a francia és a magyar) hasznát veheti. Végezetül szeretnék egy érett középkori Anjou kötetet is közreadni magyarul a magyarországi olvasók számára. Ez a munka forrásközlésekkel együtt jelenne meg, és szándékaim szerint érthetővé teszi majd a középkori Franciaország egy

meghatározó régiójának politikai jelentőségét, egy társadalom- és kultúrtörténeti háttér megrajzolásával kiegészülve. Sokszor ugyanis országokra bontjuk a történelmet, ugyanakkor egy-egy régió példáján keresztül, mint amilyen például a Anjou is volt, jobban lehet érzékeltetni fejlődésbéli trendeket és sajátosságokat, és maga „történet” is forrásközelibb marad, nem kényszerülünk annyi leegyszerűsítésre. Reményeim szerint ez a munka a szakmának is érdekes lehet, számomra pedig lehetőség nyílik végiggondolni a kutatásaim közben felgyülemlett kérdéseket, hogy azután rögtön újabbak szülessenek...

*Az interjút készítette: Balogh Ádám
(2016. február)*

■ ■ ■

Az interjú óta eltelt két évben sikerült tovább haladnom a folyammenti társadalom vizsgálatával. Lassan kibontakozik egy különleges kép halászsok, révészek, hajósok, molnárok világáról, városok partmenti életéről. Ez utóbbi azért is érdekes, mert a folyók nem csak összeköttetést teremtettek a környező világgal, de határvonalat is jelenthettek, sőt áradásaik és egyéb szeszélyeik folytán állandó veszélyt is jelentettek. Erre egy ideig a bezárkózás és távolságtartás volt a válasz. Aztán a középkor derekától változott valami és a városok is kinyíltak a folyó irányába. Ennek a folyamatnak a vizsgálata számos érdekes részletet tud napvilágra hozni. Mindezek mellett továbbra is dolgozom korábbi örökölt ígéreteimen is. Részben folytattam doktori disszertációm kutatásait, kiegészítve mindkét kronológiai irányba. Érdekel Anjou grófság születésének néhány sajátos körülménye, így a normann támadások, illetve jelenlét kérdései (9. század közepe - 10. század közepe), amelyek számos ponton épp a Loire-hoz és mellékfolyóihoz kötődnek. Folytattam az interjú végén említett, megkezdett nagyobb társadalomtörténeti, Anjou-t érintő munkámat is.

*Gálffy László
(2018. március)*